

22-24 Eylül 2002
İstanbul - Türkiye

6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu

Risale-i Nur Işığında Küreselleşme ve Ahlâk

 NESİL

22-24 Eylül 2002
İstanbul - Türkiye

6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu

Risale-i Nur Işığında Küreselleşme ve Ahlâk

Danışman:
Prof. Dr. Faris Kaya

Editör:
Abdullah Albayrak

Tashih:
Orhan Güler

Mizanpaj:
Ömer Demirtaş

Kapak:
Mesut Sarı

Üretim Sorumlusu:
Ali Osman Macit

ISBN: 975-269-020-3

Baskı: Temmuz-2004

Baskı-Cilt:
Nesil Matbaacılık
Sanayi Cd. Bilge Sk. No: 2
34196 Yenibosna / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 pbx

NESİL YAYINLARI
Sanayi Cd. Bilge Sk. No: 2 Yenibosna
34196 Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 pbx
Faks: (0212) 551 26 59

İnternet: www.nesil.com.tr
e-posta: nesil@nesilyayinlari.com

© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak Nesil Basım Yayın'a aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayımlanamaz.

Risâle-i Nur'da İslâm Ahlâkı

Prof. Dr. Mujahid Mustafa Bahjat*

Bismillahirrahmanirrahim.

Modern dönemde seçkin İslâmî davet hareketlerinden biri, Türkiye'de başlayıp diğer İslam ülkelerine uzanan Said Nursî'nin davet hareketidir.

Bu hareket, istikrarlı ve müstakim davet hareketlerinden biri olup nazarî yönü ve amelî vakıasında itidal, denge ve orta yolu takip etmesi, İslam'ın kitap ve sünnetle sabit esaslarına dayanması ve ihtilaf, aşırılık ve tekellüf alanlarından uzak durmasıyla temeyyüz etmiştir.

Allah Teala, bu hareketin gelişip yayılmasını takdir etmiş, kendindeki salâh, mensuplarının onu doğru sevk ve idareleri, ona büyük bir ihtimam göstermeleri sebebiyle bu hareket, İslâmî çevrelerde fertler ve cemaatler katında hüsn-ü kabul görmüştür. Allah Teâlâ'dan bu harekete olan tevfikini ve onun başarısını artırmasını ve "hepsinden daha büyük olan Allah'ın rızasını" dileriz. Bu sempozyumda "Risâle-i Nur'da İslam Ahlâkı" başlığıyla sunduğum araştırma, ahlâka dair iki mihver etrafında dönen bir çalışmadır:

Birincisi: Risâle-i Nurlar'a göre İslam'da ahlâk anlayışı ve önemi.

Diğeri: Risâle-i Nurlar'a göre Kur'ân-ı Kerîm'de ve sünnette ahlâk eğitimi.

Risale-i Nurlar incelendiğinde onların ahlâka büyük önem verdiği ve bu asil değerlerle süslenmiş olduğu görülür. Said Nursî geleneğinin bu yönden zengin olma

* Prof. Dr. Mujahid Mustafa Bahjat: 1976 yılında El-Ezher Üniversite'si Edebiyat Bölümünden doktora derecesini aldı. Malezya'daki Kabangsaan Üniversitesi Arapça Bilgiler ve İslam Medeniyeti Bölümünde İslami bilgiler profesörü olarak ders veriyor. Yayınlanmış birçok makale ve kitabı bulunmaktadır.

sında gariypsenecek bir yön yoktur. Bilindiği üzere Said Nursî ıslak ve değişim projesinde iki hususa özel önem verir: Risale-i Nur'ların bütün Müslümanlara ulaştırılması. Bugün bu hedefe —Allah'a şükür— ulaşılmıştır.¹ Nursî'nin ikinci hedefi ise bir İslâm Üniversitesi kurulmasıdır. Ümid ediyoruz ki bu hedef de gerçekleşir.²

Birinci Mihver: *Risâle-i Nurlara göre İslam'da ahlâk anlayışı ve ahlâkın önemi:*

Risâle-i Nurlarda ahlâkın yerini araştırmadan önce İslam'da ahlâkın yeri konusunu ele alacağız. Ahlâkı, ictimâî hayatın veçhelerinden biri olarak ele almak uygun düşmez; aksine o, İslam'ın özü ve ruhudur; gayesidir, tüm yönleriyle ona sirayet etmiş olan hakikî boyutudur.

Bazıları İslam'ı akîde, şeriat ve ahlâk bakımlarından kısımlara ayırır ve dinî kaideleri akîde, ahlâk ve muâmelâta taksim eder. Ancak din ile ahlâk arasındaki ilişki, bir bağıllık ve organik telâzum ilişkisidir; bu ikisi, birbirinden ayıramaz durumda olan iki hakikattir. İkisi arasındaki bağ, birlik derecesine ulaşır. Çünkü ahlâk, akîdenin uzantısıdır ve takvâ kaidesine mebnidir.³ Hatta araştırmacılarından biri, ahlâkı iman esaslarından, imanı da ahlâkın esaslarından saymaktadır.⁴

Hz. Peygamber (s.a.v.) İslam ile ahlak arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır:

Din (İslam), güzel ahlâktır;⁵ ahlâk, İslam'ın hedefidir: “Ancak güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim.”⁶

Ahlâk, imanla sıkı bir bağa sahiptir: “Müminlerin imanca en kâmil olanı, ahlâkça en güzel olanıdır.”⁷ Ahlâktan soyutlanmış bir iman kabul olunmaz: “güvenilirliği olmayanın imanı yoktur, ahde vefası olmayanın dini yoktur.”⁸ Ahlak, kıyâmet günü hasenât ile mizanı dolduran şeydir: “Mizanda güzel ahlâktan daha ağır basan bir şey yoktur.”⁹ Yine ahlâk, insanların cennete girmesine sebep olan

¹ Mühim çalışmalardan ve kıymetli hizmetlerden biri de Risâle-i Nurların üç dilde —Türkçe, Arapça ve İngilizce— neşrini içeren bir CD hazırlanmış olmasıdır. Bu, ayrıca 1992, 1995 ve 1998 yıllarında İstanbul'da, 1997 ve 1999'da Ürdün ve Fas'ta yapılmış olan önceki ilmî konferanslarda sunulan tebliğleri de içermektedir. Bunun yanı sıra aynı CD, bu çalışmayı hazırlarken çok istifade ettiğim araştırma yapma ve malumat toplama imkanlarını da sunmaktadır. Allah, hazırlayanları en güzel mükafatla mükâfatlandırın!

² Bizim Arap-İslam vatanımızda İslam üniversitelerinin sayısı çoktur; ancak onların pek azı metot ve programlarındaki hedefleri ve beklentileri gerçekleştirmektedir.

³ *en-Nizâmu'l-ahlâkî fi'l-İslam*, s. 45-39. İslam ile Batı arasındaki fark, Batı'nın ahlâkı dinden ayırmış olmasıdır; orada ahlâk, menfaat üzerine kaimdir. Yine ahlâk, ilimden ayrılmıştır ve ahlâksız ilmin kötülüğe yöneleceği gözden kaçırılmıştır.

⁴ *el-Ahlâku'l-islâmiyye*, s. 22.

⁵ *el-Edebu'l-mufred*, s. 81; *Kenzu'l-ummâl*, 3/17.

⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/381; Mâlik, *Muvattâ*, s. 651.

⁷ Bu hadisi Tirmizî rivayet etmiş ve hasen olarak nitelemiştir, bk. 5/78; Ahmed, *Müsned*, 2/4; ayrıca bk. *Fethu'l-bârî*, 10/458.

⁸ Ahmed, *Müsned*, 3/135.

⁹ Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*; *Ebû Dâvûd*, 7/172. Tirmizî de rivayet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir. Bir başka rivayette şöyle geçer:

şeylerdendir: Bir gün Hz. Peygamber'e (a.s.m) insanların cennete girmesine en çok vesile olan şey soruldu, o şöyle dedi: "Allah'a takvâ ve güzel ahlâk."¹ Yine güzel ahlâk, kıyamette Hz. Peygamber'in meclisine yakınlaştıran şeydir: "Kıyamet Günü bana en sevimli olanınız ve yerce bana en yakın olanınız, ahlâkça en güzel olanlarınızdır."² Dolayısıyla, ahlâkın, imanın ve sahih itikadın semeresi olduğu söylenebilir.

Ahlâklılığın, rabbânîlik, âlemşümûllük, insânîlik, vasatlılık, tamlık-mükemmellik, hoşgörü ve çeşitlilik ile birlikte İslam'ın mümeyyiz vasıflarından biri olduğu söylenebilir.³ İslam, ahlâkın bölünmesini veya insanlardan ayrılmasını tanımaz; helal ve hayır, herkes içindir, haram ve şer de böyledir. İslam, "Amaçlar, araçları mubah kılar" kaidelerini tanımaz. Allah temizdir, sadece temiz olanı kabul eder.⁴

İbadetlerin gayesi, fazilet ahlâkını gerçekleştirmektir. Namaz, fahşâ ve münker işlerden alıkor: "Namaz, edepsizlikten ve uygunsuzluktan nehyeder."⁵ Oruçta, organlar kötülüklerden alıkonulur: "Her kim iftirayı ve onunla ameli bırakmazsa Allah'ın onun yiyip içmeyi bırakmasına ihtiyacı yoktur."⁶ Zekât, "onları tathîr ve tezkiye" eder.⁷ Hacca gelince; "hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlara yönelmek ve kavga etmek yoktur."⁸ Said Nursî, ahlâkın önemini ve imanla bağlantısını vurgular ve "...gaye-i insaniyet ve vazife-i beşeriyet, ahlâk-ı İlâhiye ile ve secâyâ-yı hasene ile tahallük etmekle beraber..."⁹ der.

Belîğ üslûbuyla müminden, Kur'ân'ın emirlerine imtisal eden Müslüman'dan bahseder ve onu kâinât ağacının meyvesi olarak görür.

Ahlâkın insanlar için önemi Allah, insanı Rahmân'ın sûreti üzere yaratmasından kaynaklanır ki, bu, "sîret ve ahlâk" anlamına gelir.¹⁰ Bunun yanısıra Allah Teâlâ, Resûlünü (s.a.v.) güzel ahlâkı sebebiyle sevmiştir. Bu muhabbet, Allah'ın kendi cemâline, san'atına ve mahlûkâtının ahlâkına muhabbeti zımında yer alır. Nursî şöyle der:

"Hem kendi mahlûkâtının mehâsin-i ahlâkiyelerini sevdiği için, mehâsin-i ahlâ-

"İnsanlara verilen en iyi şey, güzel ahlaktır."

bk. Ahmed, *Müsned*, 4/278. Ayrıca bk. *Fethu'l-bârî*, 10/458.

¹ Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*; Tirmizî. Ayrıca bk. *Fethu'l-bârî*, 10/458.

² Tirmizî, 4/370. O, bu rivayetin hasen olduğunu söyler. Ayrıca bk. *Câmiu'l-usûl*, 4/6.

³ *es-Sekâfetü'l-arabiyyeti'l-islâmiyye beyne'l-asâle ve'l-muâsara*, s. 26.

⁴ A.g.e., s. 27. Hadisin rivayeti için bk. *Müslim*, hd. no 1015; *Tirmizî*, hd. no 2989; *Ahmed*, 2/328.

⁵ *el-Ankebût*, 29/45.

⁶ Müslim hariç Kütüb-ü Sitte'deki diğer eserler rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *et-Tâc*, 2/61.

⁷ *et-Tevbe*, 9/103.

⁸ *el-Bakara*, 2/197.

⁹ RNK, s. 243

¹⁰ RNK, s. 1737. Hadisin aslı "*Halakallahu azze ve celle Âdeme alâ sûretih*" şeklindedir, tahriri için bk. *Buhârî*, hd. no. 6227; *Müslim*, hd. no. 2841.

kiyede bil-itifak en yüksek mertebede bulunan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtu Vesselâmi sever ve derecâta göre ona benzeyenleri dahi sever. En yüksek makam, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtu Vesselâma mahsustur ki, ‘Habîbullah’ lakabı ona verilmiş.”¹

Müslümanlar için mühim olan ahlâk nedir?

Ahlâk bakımından en faziletli ve en iyi olanı araştırdığımızda, ahlâkî hasletler arasında tercih yapmamız zor olmakla birlikte en faziletli olana ulaşmak mümkündür; nitekim o, bu zamanda ahlâkın esasının takvâ olduğu görüşündedir: “Her zaman def-i şer, celb-i nef’a râcih olmakla beraber, bu tahribat ve sefahat ve câzibedâr hevesât zamanında bu takvâ olan def-i mefâsid ve terk-i kebâir üssü’l-esas olup büyük bir rüchâniyet kesbetmiş.”² Nur talebelerinin takva ile silahlanmalarını tavsiye ederek bunu vurgular ve şöyle der:

“Risâle-i Nûr şakirtlerinin bu zamanda en mühim vazifeleri, tahribata ve günahlara karşı takvâyı esas tutup davranmak gerektir. Madem her dakikada, şimdiki tarz-ı hayat-ı ictimâiyede 100 günah insana karşı geliyor; elbette takvayla ve niyet-i ictinabla 100’er amel-i sâlih işlenmiş hükmündedir.”³

Âyette geçen “umulur ki sakınırsınız” şeklindeki ibarenin tefsirinde beşerin yaratılış hikmetinin takva olduğunu ifade eder. Aynı şekilde ibadetin neticesinin takvâ mertebesi olduğuna işaret eder. Yine takvânın mertebelerin en büyüğü olduğuna imâda bulunur.⁴ Ardından takvânın mertebelerini zikreder: Şirkten takvâ, bunun ardından Allah’ın gayrından —mâ sivâdan— kalbi hıfz ile takvâ, cezâdan kaçınma ile takvâ, gazaptan sakınma ile takvâ.⁵

Nursî, birbirine yakın olup karıştırılabilecek ahlâkî hasletler arasındaki sınırları ve farklılıkları ortaya koyar. Mesela izzet-i nefis, kuvvetli kişide tekebbür olur; tevâzu’ tezellülden, vakar tekebbürden farklıdır. O şöyle der:

“Zayıfın kavîye karşı izzet-i nefsi, kavîde tekebbür olur. Kavînin zayıfa karşı tevâzuu, zayıfta tezellül olur. Mesela, bir ulu’l-emr, makamındaki ciddiyeti vakar, mahviyeti zillettir. Hanesinde ciddiyeti kibir, mahviyeti tevâzudur.”⁶

Aynı şekilde ahlâkın nisbî olduğu görülür. Şecaat ve cömertlik erkeklerde olduğunda övülür; kadınlarda ise böyle değildir.

Geriye ahlâk bakımından kadının güzelliği meselesi kalmaktadır. O, hızla geçip gidici olan zâhirî güzelliğe muhabbet bağıyla bağlanmaktan sakındırır, kalıcı ve parlaklığı zamanla artıcı olan güzelliğe muhabbetin önemini vurgular: “...Kadının en câzibedâr, en tatlı güzelliği, kadınlığa mahsus bir letâfet ve nezaket içindeki hüsn-ü sîretidir. Ve en kıymettâr ve en şirin cemâli ise ulvî, ciddî, samimî, nûrânî şefkatidir. Şu cemâl-i şefkat ve hüsn-ü sîret, âhir hayata kadar

¹ RNK, s. 490.

² RNK, s. 1632.

³ RNK, s. 1632.

⁴ RNK, s. 1222.

⁵ RNK, s. 1222.

⁶ RNK, s. 2041.

devam eder, ziyadeleşir. Ve o zaife, latife mahlukun hukuk-u hürmeti o muhabbetle muhafaza edilir. Yoksa hüsn-ü sûretin zevaliyle, en muhtaç olduğu bir zamanda biçare hakkını kaybeder.”¹

O, ahlâkın sadece fitrî olmayıp kesbî de olduğu hususuna dikkat çeker ve ahlâkın gelişmesinin mücâhede ile olacağını vurgular: “...Yüksek hissiyat ile güzel ahlâkın neşvüneması ancak mücâhede ve ictihâdla olur... ve kezâ, her şeyin ve her işin tekâmülü, zıtlarının mukabele ve rekabet etmeleriyle olur.”²

Araştırmacılar, ahlâkın sonradan kazanılması ve birçok vesilelerle düzeltilmesi imkanı konusunda Said Nursi ile aynı görüştedirler. Bu vesilelerden bazıları, akidenin anlamlarının nefiste derinleşip yerleşmesi, ibadetlerle nefsin tezkiyesi, tövbe, günlük muhasebe, tekellüf yoluyla güzel ahlâkın geliştirilmesidir.³

Fakat Said Nursi, uğramış olduğu hapis belasında bir nimet bulur ve hapsi ahlakın geliştirildiği bir medrese-i Yusufiye olarak görür. Gerçekten de hapis, ahlakın düzeltilmesinde bir medrese-i Yusufiye rolü oynar. “Hapishane memurları ve müdürleri ve müdebbirleri dahi, cani ve eşkiya ve serseri ve katil ve sefa hatçı ve vatana muzır zannettikleri adamları, bir mübarek dershanede çalışan talebeler görsünler.”⁴

Aynı şekilde “birbirinin güzel huylarından istifade edip bu hapishaneyi güzel seciyeli fidanlar yetiştiren bir mübarek bahçeye çevirmek gibi a’âm-i salihâ ile, hapishane müdür ve alâkadârları, cânî ve katillerin başlarında zebânî gibi azap memurları değil, belki medrese-i Yusufiyede Cennet’e adam yetiştirmek ve onların terbiyesine nezaret etmek vazifesiyile memur birer müstakim üstat ve birer sefkatli rehber olmalarına çalışmalıyız.”⁵

Risale-i Nur Külliyyatı, fazilet ve ahlakı öğretmede zirvededir. Kur’an Risaleleri her nereye girse çöküntüye mukavemet etmekte ve sağlam ictimai temelin yıkılmasına engel olmakta, hatta o temelin tamarine çalışmaktadır.

Nursî, ahlâkî fesadı Ye’cüc ve Me’cüc fesadından daha korkunç bir fesat olarak görmektedir. Bu fesat, tüm aleme yayılmış, terör ve kargaşa zulmetleri her yanı kaplamıştır; çirkin zulümler ve çirkin bir ilhad, hayatı ve ahlakı kaplamıştır.

Risaleler, ahlakî düşüşe de karşı durmakta ve bu amaçla, ahlaki nasihat ve misallere dayanmaktadır. Risale-i Nurların çoğunluğu “din, iman, Allah, peygamber, âhiret akîdelerini ve ibârelerini açıkça anlatmak için temsillerle yazılmış ve ilmî görüşleri, ihtiyarlara ve gençlere ahlâkî öğütler ve hayat tecrübesinden alınmış ibretli vak’aları ve faydalı menkıbeleri ihtiva eden” eserlerdir ve “hükûmete ve idareye ve âsâyîşe ilişecek hiçbir ciheti yoktur.”⁶

Nursi, ahlaki çöküntünün sebeplerini inceler ve bunun iki kelimedede toplandı-

¹ RNK, s. 292.

² RNK, s. 1251.

³ Bk. *en-Nuzumu’l-islâmiyye*, s. 107-125; *Nahve sekâfe islâmiyye asîle*, s. 162-3.

⁴ RNK, s. 950.

⁵ RNK, s. 952.

⁶ RNK, s. 994.

ğını söyler:

- 1- “Ben tok olduktan sonra başkası açlıktan ölse bana ne?”
- 2- “Sen çalış ben yiyeyim!”

Bu iki kelimeyi, ribanın varlığı ve zekatın yokluğu sürdürür. Bu hastalığın tedavisi ise zekatın tatbiki ve ribanın tahriri iledir.

İkinci Mihver: Risale-i Nurlara Göre Kur’ân-ı Kerim ve Sünnet-i Nebeviyede Ahlâk Eğitimi:

Said Nursi, fikri hareket noktasında ve nazari düşüncelerinde Kur’an-ı Kerim’e yoğunlaşır. Ahlak eğitimini de yine Kur’ân-ı Kerim’den araştırır.

Nursi, Kur’ân-ı Mu’cizü’l-beyân’ın birçok umuru cemettiğini ve bunlardan birinin güzel ahlâk esasları olduğunu söyler: “Belâgatların bütün envâmını, fezâil-i kelâmiyenin bütün aksâmını, ulvî üslûpların bütün esnâfını, mehâsin-i ahlâkiyenin bütün efrâdını, ulûm-u kevnîyenin bütün fezlekelerini, maarif-i ilâhiyenin bütün fihristelerini, hayât-ı şahsiye ve ictimâiye-i beşerîyenin bütün nâfi düsturlarını ve hikmet-i âliye-i kâinâtın bütün nûrânî kanunlarını cemetmekle beraber, hiç bir müşevveşiyet eseri görünmüyor.”¹

Yine o, Kur’ân’daki ahlâk esaslarının ulvi ve yüce olduğunu ve kötü ahlâktan men ettiğini söyler.

Kur’ân, mekârim-i ahlâka irşad eden insânî bir kitaptır; Hz. Peygamber ve Kur’ân, birlikte ahlâka götüren iki mürşiddir.²

Fâtiha Süresinde ahlâkı, “*ihdînâ’s-sirate’l-mustakîm*” kavli celîlinden öğrenmekteyiz: “Evet, nasıl bir yerden bir yere giden yolların ve bir noktadan uzak bir noktaya çekilen hatların en kısası ise en doğrusudur ve müstakîmidir. Aynen öyle de, maneviyatta ve manevî yollarda ve kalbî mesleklerde en doğrusu, en müstakîmi ise en kısa ve en kolaydır. Hem ahlâk-ı insâniyede en rahat, en faydalı, en kısa, en selâmetli yol ise sırât-ı müstakîmde, istikâmettedir.”³

Kur’ân’ın ahlâk eğitimi ile felsefenin ahlâk eğitimi arasındaki farkı görmek üzere ikisinin tilmizleri arasında bir karşılaştırma yapar: Bunun hülâsasının şu şekilde çizelge halinde sunulması mümkündür:

Kur’ân’ın tilmizinin sıfatları	Felsefenin tilmizinin sıfatları
1-Aziz	1-Firavun
2-Mütevazi, halim selim	2-Zelil ve hasis
3-Fakir, zayıf	3-İnadçı, mütemerrid
4-Kuvvetli, Allah’a bağlı	4-Mağrur ve cebbar

¹ RNK, s. 180.

² RNK, s. 506.

³ RNK, s. 1124.

5-Ancak Allah rızası için çalışır

5-Menfaatçidir

Açıktır ki, Kur'ân'ın tilmizinin sahip olduğu ahlâki hasletlerin birimleri, Allah Teâlâ'ya bağlıdır; öte yandan felsefenin tilmizinin sahip olduğu ahlâk, kendi hususi menfaatine ve şehvetlerine bağlıdır.

“Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmin Kur'ân'dan sonra en büyük mucizesi kendi zâtıdır. Yani onda ictima etmiş ahlâk-ı âliyedir ki, her bir haslette en yüksek tabakada olduğuna, dost ve düşman ittifak ediyorlar.” Sonra benzeri gelmemiş ve gelmeyecek olan Şeriat-ı Ğarrâ da Peygamberimizin büyük bir mucizesidir.¹

Yine onun (s.a.v.) ahlâkı, Kur'ân'dır ve bu, insanlarla olan muamelelerinde, onlara karşı davranışında ortaya çıkar. Onun şeriatı da güzel hasletlerin çoğunu içerir. Onun müstakim dinindeki güzel ahlâk esasları buna şahittir.²

O, Hz. Peygamber'i büyük bir saraydaki büyük bir elektrik lambasına benzetir. Elektrik kuvveti, o lambadan diğer dairelerdeki küçük lambalara dağılmaktadır. O büyük lamba kapatılsa, karanlık, tüm daireleri kaplayacaktır ve vahşete düşürecektir. Bunun ardından kendi nefesine hitab ederek o büyük sarayın Müslüman olduğu, büyük lambanın, o Müslümanın kalbindeki Hz. Peygamber olduğu açıklamasını getirir. Eğer kişi, onu unutsa veya ona imanı kalbinden çıkarmış olsa, onda hiçbir kemâlâtın yeri kalmayacak ve kalbinde müthiş bir tahribat ve vahşet meydana gelecektir.³

Hz. Peygamber, bedâhetle sabittir ki, Kur'ân vasıtasıyla ins ve cinne en güzel tarzda rehberlik eden zâttır.⁴

Yine Resulullah (s.a.v.) Sahabileri (ra) terbiye etmek ve onlardaki vahşi ahlâki sökü� atmak suretiyle Arapların ahlâk seviyesini yükseltmiştir: “İşte bak şu cezire-i vâsiada vahşi ve âdetlerine mutaassıb ve inatçı muhtelif akvâmı, ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyânelerini def'aten kal' ve ref' ederek, bütün ahlâk-ı hasene ile techîz edip bütün âleme muallim ve medenî ümeme üstat eyledi. Bak! Değil zâhirî bir tasallut, belki akılları, ruhları, kalbleri, nefsleri fetih ve teshir ediyor. Mahbûb-u kulûb, muallim-i ukûl, mürebbi-i nüfûs, sultân-ı ervâh oldu.”⁵

Nursi, sohbet-i nebeviyenin sahip olduğu mucizevî tesire ve büyük nûrâniyete işaret ederek şöyle der:

“Sohbet-i nebeviye ne derece bir iksîr-i nûrânî olduğu bununla anlaşılır ki: Bir bedevî adam, kızını sağ olarak defnedecek bir kasâvet-i vahşiyânede bulunduğu halde, gelip bir saat sohbet-i nebeviyeye müşerref olur, daha karıncaya aya-

¹ RNK, s. 439.

² RNK, s. 262.

³ RNK, s. 490*el-Kelimât*, s. 417.

⁴ RNK, s. 262.

⁵ RNK, s. 92. Ayrıca bk. s. 1401.

ğını basamaz derecede bir şefkat-i rahîmâneyi kesbederdi. Hem cahil, vahşî bir adam, bir gün sohbet-i nebeviyeye mazhar olur, sonra Çin ve Hind gibi memleketlere giderdi, mütemeddin kavimlere muallim-i hakâik ve rehber-i kemâlât olurdu.”¹

Sahabe, Hz. Peygamber’de en mükemmel nümuneyi ve en kâmil modeli görmüşler ve onun sancağı altında toplanmışlardı.² Böylece, Peygamber’e olan ihtiyacın zarurî olduğu görülür: “Mevhûme olan meleke-i tadil-i ahlâk, kuvâ-yı selâseyi hikmet ve iffet ve şecaatta muhafaza etmesine kafi değildir. Binaenaleyh, insan bizzarure vicdan ve tabiatlara müessir ve nâfiz olan mizân-ı adâlet-i ilâhiyeyi tutacak bir nebîye muhtaçtır.”³

Nursi, önde gelen filozoflar ile bir karşılaştırma yapar ve onlara göre en büyük gayenin Vâcibü’l-vücut’a, yani Allah Teâlâ’ya teşebbüh olduğunu; oysa nübüvvet yolunda en büyük gayenin, ilâhi ahlâk ile ahlâklanmak, Allah Teâlâ’nın emrettiği seciye ve hasletlerle bezenmek olduğunu söyler.⁴

Diğer din mensuplarını İslam’a kazandıran da bu ahlâki dengedir: “Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyenin kemâlâtını ef’âlimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler; belki küre-i arzın bazı kıt’aları ve devletleri de İslâmiyete dehâlet edecekler.”⁵

Bu bakış açısından, Said Nursi’nin hayatının ilk aşamasında cihadla ilgili görüşlerini özetleyecek olursak, şunu söyleyebiliriz:

Benzersiz bir kahramanlıkla “maddî cihad”a katılmış olmasına rağmen, asılı ve temel cihadı, —ilim, ilerleme ve medeniyetle alâkalı cihadın yanısıra— Hz. Peygamber’in sünnetini ve İslam ahlâkını ihyâ etmek olarak görür. Bu sebeble, Bediüzzaman’ın mücâhedesinin büyük kısmı, dini ilimleri ve çağdaşlığı birlikte tedris etme ve onları mezcetme noktasında odaklanır ve eğitimle, eğitim esaslı ıslahla ilişkilidir.⁶

¹ RNK, s. 217.

² RNK, s. 217.

³ RNK, s. 2029.

⁴ RNK, s. 243.

⁵ RNK, s. 1869.

⁶ *Bediüzzaman Said Nursî ve mefhûmu’l-cihâd*, s. 9.